

არაიდენტიფიცირებული ბრალდებულის, მსჯავრდებულის სისხლის სამართალწარმოების თავისებურებები

მიხეილ მაშიაშვილი

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

ზურაბ მელქაძე

სტუ-ს სრული პროფესორი

სისხლის სამართლის პროცესის წარმოება არაიდენტიფიცირებული ბრალდებულის, მსჯავრდებულის მიმართ შედარებით სიახლეს წარმოადგენს ქართული სისხლისსამართალწარმოების პროცესში. საგამოძიებო პრაქტიკაში აღნიშნული ინსტიტუტი პირველად ამოქმედდა წინა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ბოლო პერიოდში, როდესაც 2005 წლის 17 მაისის კანონით შემოღებული იქნა არაიდენტიფიცირებული ბრალდებულის (მსჯავრდებულის) მიმართ სისხლისსამართალწარმოების პროცედურული წესები. საგამოძიებო პრაქტიკაში ხსენებული ინსტიტუტის გამოყენების საჭიროება წარმოიშობა მაშინ, როდესაც დანაშაულის ჩადენაში დაკავებულ პირს არ გააჩნია პირადობის დამადასტურებელი რაიმე დოკუმენტი, ანდა ყალბი პასპორტი აღმოაჩნდა და უცნობია მისი ვინაობა, ანდა მაშინ, როდესაც არ გააჩნია პირადობის მოწმობა და ის თავის დაკითხვებში არ ამხელს თავის ნამდვილ ვინაობას, ანდა გამოგონილი სახელით და გვარით აცნობს თავს საგამოძიებო ორგანოებს, უნდა შევნიშნოთ ისიც, რომ წინა საპროცესო კანონმდებლობით ასეთი ინსტიტუტის არარსებობისა და ამგვარი პროცესუალური მოქმედებების საკანონმდებლო ბაზის უქონლობის გამო სამართალდამცავ ორგანოებს უძნელდებოდათ ასეთი პირების მიმართ გამოძიების, სისხლისსამართლებრივი დევნისა და მართლმსაჯულების განხორციელება.

არაიდენტიფიცირებული ბრალდებულის, მსჯავრდებულის სისხლისსამართალწარმოების პროცედურული წესების ამოქმედებისთანავე, აღნიშნული ინსტიტუტის არსებობის მიზანშეწონილუბას იმთავითვე გამოუჩნდნენ მოწინააღმდეგეები, მაგალითად, პროფ. გ. მეფარიშვილი უარყოფითად აფასებდა ქართულ საპროცესო კოდექსში არაიდენტიფიცირებული ბრალდებულის (მსჯავრდებულის) სისხლის სამართალწარმოების ინსტიტუტის შემოღებას და მიიჩნევდა, რომ კანონმდებელს გააზრებული არ ჰქონდა, თუ რა საჭიროებას წარმოადგენდა იგი, რადგანაც შეუძლებლად მიაჩნდა პირის მსჯავრდება, თუ კი არ დადგინდებოდა მისი ვინაობა.¹

ჩვენი აზრით, მკვლევარის აღნიშნული მოსაზრება არ უნდა იყოს მართებული, რადგანაც მოქმედ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში არსებობს შესაბამისი ნორმები, რომლებიც გვაძლევს საშუალებას საკითხი დადებითად გადაწყდეს, კერძოდ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 33-38-ე მუხლებში ასახულია ბრალის გამოძიების გარემოებები, სადაც

¹ გ. მეფარიშვილი, საქართველოში ადამიანის ვინაობის დასადგენად ფსევდონიმით გასამართლება დააკანონეს. გაზ. „ასავალ-დასავალი“ №32 (674), 2007, 6-7 აგვისტო.

სახელისა და გვარის არცოდნა არ ითვლება ბრალის გამოძიებაზე გარემოებად, ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანია პირის შერაცხადობა. აქედან გამომდინარე, თუ პირმა იცის თავისი ასაკი და სახელი, მაგრამ შეურაცხადია, ის არ აგებს პასუხს, პირიქით, თუ პირი შერაცხადია, მაგრამ ზუსტად არ ასახელებს თავის ბიოგრაფიულ მონაცემებს (ვინაობას), ის არ თავისუფლდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისგან, ამდენად, ბრალის გაკიცხვის საგანია პირის შერაცხადობა და არა მისი ბიოგრაფიული მონაცემები.

არაიდენტიფიცირებული ბრალდებულის, მსჯავრდებულის სისხლისსამართალწარმოების თავისებურებები გათვალისწინებულ იქნა მოქმედ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 179-ე მუხლით, რომლის თანახმადაც, თუ დანაშაულის ჩადენისათვის დაკავებული პირის ვინაობა (სახელი, გვარი, ასაკი, სქესი, მოქალაქეობა) დაუდგენელია და იგი უარს აცხადებს თვითიდენტიფიცირებაზე, ან ფიზიკურ ნაკლის თუ სხვა ობიექტურ გარემოებათა გამო შეუძლებელი ხდება მისი იდენტიფიცირება, გამომძიებელი ან პროკურორი ადგენს ოქმს, რომლებიც შესაბამისი ექსპერტების მონაწილეობით აღიწერება პირის ყველა შესაძლო გარეგნული ნიშნები (სავარაუდო ასაკი, სქესი, სიმაღლე, თმის ფერი, თვალების ფერი, გარეგნობისა და იერის სხვა თავისებურებანი), რომლითაც შესაძლებელია მისი იდენტიფიცირება (ოქმს უნდა დაერთოს პირის ფოტოსურათი), ამასთანავე, საპროცესო ხელმძღვანელობის განმახორციელებელი პროკურატურის სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელის თანხმობით, პირს შესაძლებელია მიენიჭოს პირობითი სახელი ციფრების ან/და ასოების იმგვარი კომბინაციით, რომელიც საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან შესაძლებელს გახდის ამ პირის იდენტიფიცირებას შემდგომი საპროცესო მოქმედებების დროს. პირობითი სახელი არ შეიძლება იყოს ადამიანის პატივის და ღირსების შემლახველი და შეურაცხყოფილი.

მაგ. ქ. თბილისის საერთაშორისო აეროპორტის გავლით საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონო გადაკვეთისათვის დაკავებული იქნა პიროვნება, რომელსაც აღმოაჩნდა ბულგარეთის მოქალაქის ყალბი პასპორტი №357134301, გაცემული ისმაილ რემზის სახელზე და ამავე პირზე გაცემული, ასევე ბულგარეთის რესპუბლიკის მოქალაქის ყალბი პირადობის მოწმობა. არაიდენტიფიცირებული პირის აღწერის ოქმით მას მიენიჭა პირობითი სახელი იბრაჰიმ შაჰინი.²

გამომძიებელი, პროკურორი განახორციელებს რა

² საქმე №0001912302 არაიდენტიფიცირებული იბრაჰიმ შაჰინის მიმართ

არაიდენტიფიცირებული პირის მიმართ ზემოაღნიშნულ ღონისძიებებს, მას უფლება აქვს ყველა შემდგომი საპროცესო მოქმედება ჩაატაროს სრული მოცულობით, დაუბრკოლებლად. ამასთანავე, ყველა საპროცესო მოქმედება არაიდენტიფიცირებული ბრალდებულის, მსჯავრდებულის მიმართ უნდა ჩატარდეს ადვოკატის სავალდებულო მონაწილეობით, რომლის ხარჯებს სახელმწიფო ანაზღაურებს.

არაიდენტიფიცირებულ პირს, ბრალდებულს არა უგვიანეს 3 დღე-ღამისა, ენიშნება სამედიცინო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზა, რომლითაც სხვა საკითხებთან ერთად აუცილებელია დადგინდეს მისი ფსიქიკური მდგომარეობა, სისხლის ჯგუფი, სხვა ბიომეტრიული მონაცემები და მასზე უნდა განხორციელდეს დაქტილო-სკოპიური რეგისტრაცია.

ამასთანავე, გამოძიებელი, პროკურორი ვალდებული არიან უზრუნველყონ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ყველა გონივრული ღონისძიების გატარება, არაიდენტიფიცირებული პირის იდენტიფიცირების (ვინაობის დადგენის) მიზნით (მისი სახელის, გვარის, ასაკის, მოქალაქეობისა და შერაცხადობის საკითხების გასარკვევად).

თუ არაიდენტიფიცირებული პირის ვინაობა დადგინდა სისხლის სამართლის პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე, სასამართლოს მიერ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანამდე, გამოძიებელი, პროკურორი, სასამართლო ვალდებული არიან ამ გარემოებას 48 საათის განმავლობაში შეუსაბამონ სისხლის სამართლის საქმეზე არსებული შემავსებელი გადაწყვეტილებები.

საპროცესო კოდექსში არ არის მითითებული, მაგრამ ალბათ, უმჯობესი იქნება, თუ კი ასეთ შემთხვევაში გამოძიებელი ან პროკურორი გამოიტანს დადგენილებას, ხოლო სასამართლო – განჩინებას, სადაც მითითებული იქნება ყველა ის პროცესუალური დოკუმენტის შესაბამისობაში მოყვანა იმ არაიდენტიფიცირებულ პირთან, რომლის პიროვნებაც დადგინდა, კიდევ მეტი, როგორც ამ კატეგორიის საქმეთა საგამოძიებო პრაქტიკის შესწავლამ დაგვანახა, ცალკეულ გამოძიებლებს მართლაც გამოაქვთ ამ სახის დადგენილებები, მაგრამ იმის გამო, რომ აღნიშნულ პროცესუალურ მოქმედებას სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს, დადგენილებებში მითითებული არ არის მისი შედგენის საკანონმდებლო საფუძველი.

არაიდენტიფიცირებული პირის მიმართ განაჩენის დადგენამდე, სასამართლო ვალდებულია დარწმუნდეს, რომ გატარებულია საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ყველა გონივრული ღონისძიება აღნიშნული პირის იდენტიფიცირებისათვის.

თუ არაიდენტიფიცირებული პირის ვინაობა დადგინდება მის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის ძალაში შესვლის შემდეგ და ეს გარემოება გავლენას ახდენს დანაშაულის კვალიფიკაციაზე ან სასჯელის ზომაზე ან იწვევს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას, განაჩენი უნდა გადაისინჯოს

ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ეს გარემოება იწვევს შებრუნებას შებრუნებას საუარესოდ.

დაბოლოს, ჩვენ ვერ გავიზიარებთ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 179-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებულ მოთხოვნას იმის შესახებ, რომ არაიდენტიფიცირებული პირის ბრალდების საქმის გამოძიების პროცესში გამოძიებული ვალდებულია დანიშნოს ფსიქიატრიული ექსპერტიზა, იმ უბრალო მიზეზების გამო, რომ აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტა ინდივიდუალურად (არაიდენტიფიცირებულ პირების ბრალდების საქმის გამოძიების სპეციფიკიდან გამომდინარე) უნდა მიენდოს გამოძიებელს და პროკურორს, ან სასამართლოს.

ჩვენი აზრით, ზოგადად, სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის ჩატარების საფუძვლები ასახული უნდა იყოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში, ცალკე დამოუკიდებელ მუხლში, რადგანაც არ არის გამორიცხული, ფსიქიატრიული ექსპერტიზა დაინიშნოს ისეთ შემთხვევებში და ისეთ პირებზე, რომლებზედაც არც რაიმე მონაცემებია საქმეში პირის შეურაცხადობის შესახებ და არც ამის რაიმე საფუძველი არსებობს, ამიტომაც უმჯობესია, გამოძიებელმა სამართლებრივი ნორმებით იხელმძღვანელოს. თუ რა შემთხვევაში და რომელ პირებზე დაინიშნოს და ჩატარდეს ფსიქიატრიული ექსპერტიზა, ეს მონაცემები შეიძლება იყოს:

1. ოფიციალური სამედიცინო დოკუმენტები, რომლითაც დასტურდება პირის ფსიქიურად დაავადების ფაქტი;
2. როდესაც პირის ფსიქიურად დაავადებიდან გამომდინარე, მასთან კონტაქტში შესვლა ვერ ხერხდება ან ის უცნაურად იქცევა;
3. როდესაც ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დანიშვნას შუამდგომლობს ის პირი, ვის მიმართაც დაიწყო გამოძიება, ასევე ადვოკატი, მშობლები, მეურვეები ან ახლო ნათესავები.¹

ვფიქრობთ, აღნიშნული საკითხის დარეგულირებით, საპროცესო კანონმდებლობა უფრო დაიხვეწება და საბოლოოდ კეთილისმყოფელ გავლენას მოახდენს ერთიანი საგამოძიებო პრაქტიკის დანერგვის საქმეში.

*Mikheil Mamniashvili, Full Professor
Zurab Melkadze, Full Professor*

“PECULIARITIES OF CRIMINAL PROCEEDINGS OF THE UNIDENTIFIED ACCUSED, CHARGED”

SUMMARY

In the work is discussed a question of newer institution than the Georgian Criminal Law Procedural Legislation, concerning the peculiarities of criminal proceeds of the unidentified accused, charged. There are given the peculiarities which are characteristic to a case proceeding of the given persons. There are given many questions about improvement of the procedural legislation.

¹ დაწვრილებით იხ. მ. მამნიაშვილი, სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენება, თბილისი, 2003, გვ. 18-19